

Een natuurlijke groeiplaats van *Matteuccia struthiopteris* (L.) Todaro in Oostelijk Flevoland?

Piet Bremer (Roelingsbeek 1, 8033 BM Zwolle)

A natural habitat of *Matteuccia struthiopteris* (L.) Todaro in Oostelijk Flevoland?

In 1986 a population of *Matteuccia struthiopteris* was found in a planted *Populus*-wood in the polder Oostelijk Flevoland, growing on calcareous, sandy soil which was wet because of considerable amounts of seepage water. The habitat fits well with natural habitats of the species in Central Europe. As, moreover, quite a number of bryophytes, fungi, and pteridophytes from seepage habitats have recently been found in the vicinity, the new *Matteuccia* locality may be considered as a natural one.

Inleiding

Het is sinds het eind van de jaren zeventig bekend dat de in de Noordoostpolder en Oostelijk Flevoland gelegen bossen een groeiplaats zijn voor vele varensorten. Aanvankelijk werd de aandacht gevestigd op het Kuinderbos, waar 23 soorten varens werden gevonden¹, maar nadien bleek dat ook in andere polderbossen minder algemene varens voorkomen, hoewel nergens in zulk een groot aantal als in het Kuinderbos. Tot in 1986 waren in beide polders 25 taxa aangetroffen; in het voorjaar van 1986 kon daaraan *Matteuccia struthiopteris* worden toegevoegd.

Vindplaats

De Struisvaren bleek te groeien in een 25 jaar oude aanplant van *Populus* × *canadensis* (cv. 'Robusta') in het zuiden van de Abbert (Oostelijk Flevoland, IvoN 21.52). Een tweede boomlaag bestond uit onder andere *Acer pseudoplatanus* en *Fraxinus excelsior*, terwijl de ondergroei op lichtere plekken ruig is met brandnetels en bramen (zie tabel 1). In de opstand werden op zeven plaatsen ovale tot ronde plekken met Struisvaren aangetroffen, die in doorsnede varieerden van één tot negen meter. De plekken lagen voor het merendeel midden in het bos. *Matteuccia* groeit hier op een kalkhoudende, fijnzandige bodem, die binnen een halve meter overgaat in matig fijn zand. Daaronder ligt veen op minder dan een meter. De groeiplaatsen ondervinden de invloed van zeer sterke (meer dan 5 mm/

Tabel 1. Opname met *Matteuccia struthiopteris* (L.) Todaro in Oostelijk Flevoland.

Opname 8666, 15.VIII.1986, 8 x 20 m², bedekking boom-, kruid- en moslaag respectievelijk 70, 60 en 5%.

Populus × *canadensis* 2, *Acer pseudoplatanus* 1, *Fraxinus excelsior* 1, *Alnus glutinosa* 2 – *Matteuccia struthiopteris* 3, *Athyrium filix-femina* rl, *Rubus caesius* pl, *Urtica dioica* pl, *Equisetum arvense* rl, *Poa trivialis* 2, *Holcus lanatus* pl, *Ribes rubrum* rl, *Dactylis glomerata* rl, *Galium aparine* pl, *Crataegus monogyna* rl – *Brachythecium rutabulum* a4, *Atrichum undulatum* a1.

---

dag) tot matig sterke kwel (1–2 mm/dag) van water dat afkomstig is van het Veluwemeer en de Veluwe.²

Afgaande op de mate van groei in het seizoen '86–'87 is het waarschijnlijk dat *Matteuccia* hier omstreeks 1980 is verschenen.

Discussie

Matteuccia struthiopteris is een zeer algemene tuinplant, die tot nu toe niet met zekerheid in het wild in ons land is aangetroffen. De verschillende opgaven van groeiplaatsen buiten tuinen betreft voornamelijk parken en landgoederen, waar de soort zich vegetatief kan uitbreiden en verwilderen.^{3 4} In Midden-Europa komt de soort voor in Auenbossen en kwelbossen, langs bosbeken, zelden in vochtige graslanden, in voedsel- en basenrijke, meestal kalkarme, zandig tot lemige bodems, waar ze vaak samengroeit met Gewone es en Zwarte els.⁵ In Frankrijk komt zij voor in Alno-Padion-bossen bij een pH van 5–7, onder andere met elzen, iepen en populieren.⁶

Haar areaalgrens loopt dicht bij Nederland. *Matteuccia* komt op verspreide plekken voor in de Ardennen. De dichtstbijgelegen natuurlijke vindplaatsen liggen in het Rijndal.

De ligging in een afgelegen stuk bos doet niet vermoeden dat de varen is aangeplant, terwijl van een verwildering via vegetatieve vermeerdering in ieder geval geen sprake is. Het lijkt een natuurlijke vindplaats ontstaan uit sporen, die wellicht afkomstig zijn van fertiele exemplaren in tuinen. De vindplaats voldoet aan de verschillende standplaatseisen van de soort (basisch, kwel, loofhout).

Bossen in kwelmilieus komen in Nederland schaars voor. Juist in Oostelijk Flevoland is op enkele tientallen hectares bos aangeplant op plaatsen met kwel. Al deze bossen blijken 10–20 jaar na aanplant bijzondere planten op te leveren. Met name de sporenplanten reageren snel op deze milieus, waar na kroonsluiting een nieuwe situatie ontstaat, waarin allerlei soorten een kans maken op een succesvolle vestiging.

Een aantal bijzondere mossen (onder andere *Hookeria lucens*, *Atrichum angustatum* en *Rhizomnium pseudopunctatum*)⁷ en paddestoelen zijn in de kwelbossen van de Abbert, Spijk- en Bremerbergbos gevonden. Van de varens en paardestaarten zijn *Ophioglossum vulgatum*, *Dryopteris pseudomas* en *Equisetum telmateia* te noemen. Het is treffend dat onder de macrofungi diverse soorten zijn verschenen die een affiniteit van de polderbossen met de Auenbossen aangeven zoals diverse *Polyporus*-soorten en *Pholiota oedipus*.⁸ *Matteuccia* lijkt de eerste vaatplant die met deze groep van macrofungi dit voor Nederlandse begrippen bijzonder milieu indiceert.

1. P. Bremer, 1980. Varens in het Kuinderbos. Doctoraal verslag Laboratorium voor Plantenoecologie. Rijksuniversiteit Groningen.
2. Kwelkaart van O.- en Z.-Flevoland, naar gegevens tot januari 1986. Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders.
3. S.J. van Ooststroom, 1948. Polypodiaceae. In: Flora Neerlandica I, 1. Amsterdam.
4. R. van der Meijden, E.J. Weeda, F. Adema & G.J. de Joncheere, 1983. Heukels' Flora van Nederland, ed. 20. Groningen.
5. J. Dostál, 1984. *Matteuccia struthiopteris*. In: G. Hegi, Illustrierte Flora von Mittel-Europa I (I), 3. Aufl.: 208–210. Berlin/Hamburg.
6. M. Guinochet & R. de Vilmorin, 1973. Flore de France 1. Paris.
7. P. Bremer & R.J. Bijlsma. The establishment and distribution of bryophytes in the IJsselmeerpolders, The Netherlands. (In voorbereiding.)
8. F. Tjallingii, 1983. Mycologisch onderzoek in de bossen van de IJsselmeerpolders. In: 50 jaar Bosbouw en bosbouwkundig Onderzoek in de IJsselmeerpolders: 253–266.